

חינוך לחיים

פרשת ואתחנן

'לא תוסיפו על הדבר ולא תגרעו ממנו' לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בלולב, וחמש ציציות, וכן לא תגרעו. התורה מצווה אותנו לא לשנות לא לטובה וחלילה לא לרעה... אך אם ננסה להבין, מילא לגרוע ניתן להבין למה לא אבל מה הבעיה להוסיף??? להחמיר??

בחז"ל מצינו הרבה גזירות, שחז"ל הוסיפו, למשל התורה אסרה על אכילת בשר בחלב, וחז"ל אף החמירו על אכילת עוף בחלב וכן מצינו בחז"ל בכמה מקומות שעשו גדר, משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב, וכן 'ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת' במקומות אלו איננו מוסיפים על מצוות התורה וכמו שרש"י אמר אני עושה 5 פתילים בציצית או חמישה מינים בלולב אלא אני גודר ועושה עוד מחסום עוד גדר בכדי שחלילה לא תיפול באותו איסור כמו שאומרים לנזיר אל תיכנס לכרם בכדי שלא תתפתה חלילה לשתות יין אבל חלילה מלהוסיף במצוות ד'...

בעצם שורש העניין - כתב במנחת חינוך - כי האדון המצווה אותנו על התורה ברוך הוא בתכלית השלימות וכל מעשיו וכל ציווייו הם שלמים וטובים והתוספת בהם חסרון וכל שכן הגרעון זה דבר ברור הוא. ניתן ללמוד מכאן על חשיבות המסגרת - כשהקב"ה קובע משהו הרי זה מדויק בתכלית הדיוק. זו המסגרת ואלו גבולות הגיזרה. גם הצייר שבא לצייר, יודע כי בד הציור הינו מוגבל, וחייב להתכנס לתוככי המסגרת. ולפי זה לחשב מה גודל הציור אותו הוא מתכנן להכניס בתוככי בד הציור. המסגרת היא נותנת לאדם גבולות גיזרה בכל נושא ועניין. אדם שאינו שומר על המסגרת האפשרות שלו להחליק ולגלוש החוצה הינם מהירים מאוד. כי אין מי או מה, שיעצור בעדו.

כדוגמת מסגרת חשבון - זה לא רק מציאות אלא גם משל - כשאדם יודע מה נכנס ומה יוצא, ובתוך איזה מסגרת הוא פועל, הרי עצם קיומה, שומר עליו שלא להשתולל, ולהגיע ליתרות חובה, שלא יוכל אח"כ לסגור אותם. כשאדם חורג ממסגרת, בעצם הוא לוקח הלוואה ממה שאין לו, הוא משתמש במה שלא אמור להיות לו, במה שלא נקצב לו. גם כשפורצים כללים במצוות, זה לא ציווי ד', זה לא מצווה מה שאתה עושה. הקב"ה לא ביקש את זה. לא תוסיפו ולא תגרעו ממנו.

המסגרת הלימודית - קובעת לנו מה הם סדרי הלימודים, מהיכן עד היכן צריך להגיע, ומה צריך להספיק. המסגרת יוצרת סדר. כשבתוך המסגרת ניתן למצוא מרחב מחיה. מרחב תמרון. אבל כל אדם יודע שלא פורצים מסגרות בוודאי לא בשנות צעירותו כי כשפורצים אותה, המדרון הוא חלקלק.

המסגרת הקהילתית - שומרת על האדם בתחום מחייתו, שלא לעשות דברים מזרזים ומשונים. להיות מחובר לקהילה. לעשייה. לפעילות חברתית. לא להיות מוזר ושונה כל המושג שעות וימים וחודשים - הינם חלק ממסגרת של זמן, יחידות זמן שנמדדות בשעות, דקות, ושניות, שבתוכם יש לנו כללי התנהלות והתנהגות. האם ניתן לחיות בעולם ללא שעות ומעל הזמן??? רק בעולם האמת. לא בעולמנו אנו. יש שעות ליום ויש שעות ללילה. מסגרת יוצרת גבול - וגבול יוצר סדר. ואצל צעירים זה גם נותן מרחב ביטחון - כי הם יודעים לתחם את האסור והמותר. זה לא אומר שהם לא מנסים למתוח את הגבול - אבל גם הם מבינים שבסוף יש גבול. כשהתורה מצווה עליך לא להוסיף ולא לגרוע, היינו תישאר בגבולות שהתורה העמידה לך. כי מי שחושב שהוא יותר חכם ומתחיל להוסיף. באותה המידה הוא יכול גם לגרוע. וכשהבורא עולם דורש ומצווה עלינו את מצוותיו, הרי הם מושלמים בתכלית השלימות, ואם אתה מכניס את שיקול דעתך, אתה פורץ את המסגרת. אתה מייצר תורה חדשה. לא זה מה שביקשו ממך. ברור שלחז"ל יש את הכח להוסיף גדרים ושמירה בדרך, בכדי לא להיכשל. אך להוסיף בעצם המצוות או חלילה להוריד מהם. זה אסור בתכלית. כי זה חריגה מציווי הבורא.

בספר דעת זקנים מבאר - לא תוסיפו. עליו שאם תוסיפו תגרעו דכל המוסיף גורע שאם תעשה חמשה ציציות גרעת גם הארבעה שהרי אינם כלום מאחר שלא עשית המצוה כהלכתה וכן פרש"י חמש פרשיות שבתפילין וחמש מינין שבלולב אבל אם ישב בשמנה ימים בסוכה לא בא השמיני עם השבעה ומה שעשה עשוי: ולפי הביאור שלו כל המוסיף גורע - הפירוש הרבה יותר חד - כי אם הוספתי אז יוצא שלא קיימתי... כי אם הציווי לעשות 4 ציציות, ועשיתי 5 זה לא שיש פה 4 ציציות פלוס אחד, יש כאן 5 ציציות, ועל זה אין ציווי מהתורה. לא קיימת מצוות ציצית.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

נהלך ברגש

חינוך לחיים

פרשת ואתחנן

בפרשתינו מוזכרת המצווה האחרונה בחייו של משה רבינו:

‘אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש’ – מה מודגש במרחק שמש??? האומנם רק ציון מקום???

הגמרא במסכת מכות דף י אומרת שמזרח שמש אינו רק מראה מקום לצד המזרח, נקודת ציון שהקב"ה נותן למשה כדי למצוא את המיקום המדויק של האתר, אלא זה חלק מהצווי!!! חלק מההוראה!!!

וההסבר והציווי הוא: ‘הזרח שמש לרוצחים. הכן להם מידי דחיותא, כגון תלמיד שגלה מגלין רבו עמו, איכא דאמרי, הזרחת שמש לרוצחים (בהבדלה זן, ויפה עשית). ‘ונס אל אחת הערים האלה וחי’ – עשה לו כדי שיחיה, יושב לו שם הרוצח שחבר עליו עולמו, לשבת שנים רבות בודד בעיר מקלט, איזה עצבות, אין לו אופק, אין לו עתיד. לכן תפקידנו ‘הזרח שמש לרוצחים’ תראה לו את האור, תכניס לו תקווה!!!!

המשגיח הרב וולבה עומד על כך שזו לא סתם המצווה האחרונה שמשה רבינו נצטוו להכין ערי מקלט לקשיי היום והאומללים – ואומר מה היתה התחלתו של משה רבינו? – ‘וירא בסבלותם’ ומה סמוך למיתתו? – ‘לא מצא אדון הנביאים מצווה חשובה יותר להתעסק בה סמוך למיתתו אלא זו, להזריח את השמש, כי כל חייו – הזרחת שמש כבירה, לדורו ולכל הדורות, זהו תפקיד האדם, להיות מזריח שמש. זהו היסוד לכל המצוות ולכל יחסינו בין אדם לחברו’.

תפקידנו תמיד למצוא תקווה, לתת אמון, להיות מזריח שמש!!!

יש פתגם עממי שאומר, שיש מי שמזריח את השמש בבואו, אך יש מי שמזריח אותה ביציאתו...

ובמיוחד לאבות – יש בתים בהם ‘משנכנס אב – ממעטין בשמחה... (אב- לא במשמעות חודש אב אלא בכניסת האבא לבית...) ויש כאלה שמרבים בשמחה עם כניסת האבא. זה תלוי באווירה שיוצר. זה כלי חינוכי בסיסי לרצות להזריח!!! להזהיר!!! ‘להזהיר גדולים על הקטנים’ מלשון להאיר!!! ‘ומצדיקי הרבים ככוכבים- שרואים את האור בתוך החושך!!!

כי היסוד של מחנך זה תמיד לתת תקווה!!! אמון!!!

יש כלל מהותי אחד שמוזכר בתפקידו של מחנך בהלכות ת"ת המוזכר בפרשתינו, והוא ‘לא הקפדן מלמד’!!! הבה נתעמק במושג ‘קפדן’.

היה ניתן לחשוב שהקפדן הוא אדם עצבני וחסר סבלנות, אך זה לא מסתבר, כיוון שהגמרא במסכת שבת ל אומרת ששמאי הזקן היה קפדן, וחלילה מלומר ששמאי לא היה מתוקן במידותיו... א"כ מה ההסבר???

תנו רבנן: לעולם יהא אדם ענוותן כהלל, ואל יהי קפדן כשמאי.

הגמ' מאריכה לספר על גרי הצדק שבאו עם בקשות מוזרות. שמאי מיהר לחתוך, לגעור בהם. אבל הלל, לעומתו, האמין בתהליך. נתן תקווה. הוא לא ‘חתך’ מיד אלא התגלגל, התקדם צעד אחד, הזריח להם את המצב, מתוך אמונה שבהמשך נקודת המבט של הגר תשתנה והוא יזנח מעצמו את התנאי המוקדם ההזוי בו פתח. הוא האמין שבסופו של דבר נראה את האור והטוב ינצח, והאדם השואל יבין מעצמו את טעותו, וישאף לתקן אותה. זה בדיוק מה שקרה. כי שנפגשו פעם אחת שלושתן לאותו מקום, אמרו: ‘קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם, ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה’

קפדן הוא אדם שחותך!!! (המשמעות של השורש ק.פ.ד. כמו קפד ראשו) חותך עניין!!! לפעמים באמת צריך לחתוך ולהיות קפדן בחיים, אבל הגמרא מלמדת אותנו שבענייני חינוך – זה תנאי בלתי נסבל!!! מי שרוצה ללמד. מי שרוצה לחנך. וכל אב הוא מחנך!!! צריך להיות מוכן לתת מקום לתלמידים – הבנים לעבור איזה תהליך. להתגלגל לפעמים עם מה שיש, ולקוות לטוב. זה מחייב הרבה ענווה!!! זה מחייב הרבה הרבה סבלנות!!! אבל חז"ל מגלים לנו שזה התנאי להצליח בחינוך...

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

(בוסר המלאכים)